

głównymi czynnikami, które spowodowały zanik stanowisk ostrzewu rudego było osuszenie, zaoranie i zagospodarowanie łąkowe siedlisk ostrzewu, a w Pełczyskach zmniejszenie wypływu solanki (Olaczek 2012).

Waldemar Żukowski

***Eriophorum gracile* W. D. J. Koch** **Wełnianka delikatna**

Rodzina: *Cyperaceae* – turzycowate

Status

W Polsce gatunek krytycznie zagrożony. W krajach ościennych: ginący w Niemczech, krytycznie zagrożony w Czechach i Słowacji, narażony na wyginięcie na Białorusi, zagrożony na Litwie, wyginął w Obwodzie Kalinińskim. Umieszczony na europejskiej czerwonej liście roślin naczyniowych.

Rozmieszczenie geograficzne

Eriophorum gracile ma zasięg cyrkumpolarny obejmujący Eurazję i Amerykę Północną (Hultén, Fries 1986). Stanowiska w Europie Środkowej i Zachodniej mają charakter reliktowy.

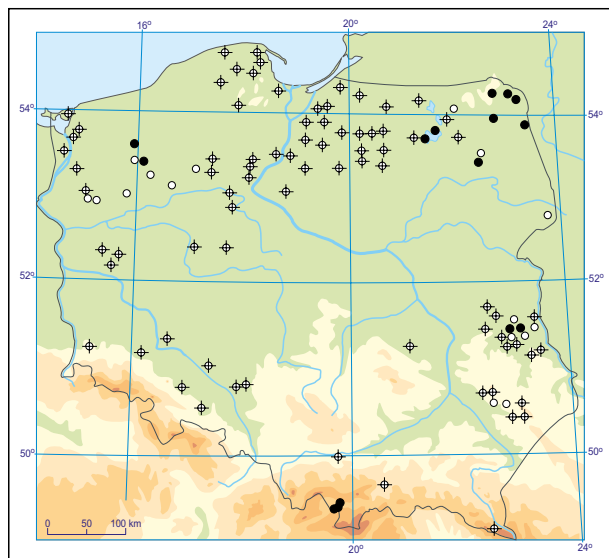
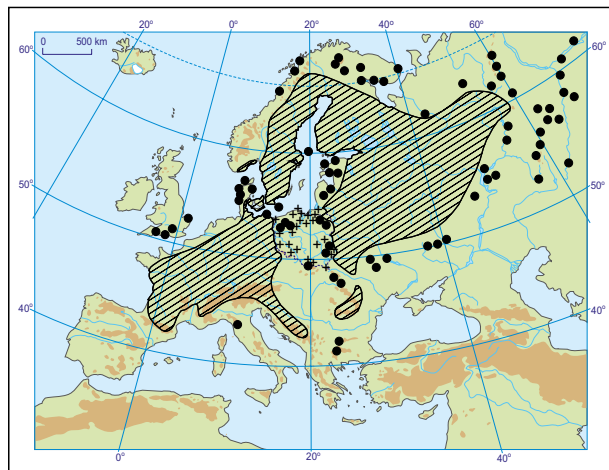
Występowanie w Polsce

W Polsce wełnianka delikatna jest reliktem glacialnym. Osiąga tu południową granicę swego europejskiego zasięgu. Podawana była z około 100 stanowisk (Żukowski 1969), z których większość ma już charakter historyczny. Najwięcej miejsc jej występowania notowano na Pojezierzu Mazurskim, Pojezierzu Suwalskim, Pojezierzu Pomorskim i Polesiu Lubelskim. Kilka stanowisk leżało na Nizinie Śląskiej, na Pojezierzu Lubuskim, we wschodniej części Pojezierza Wielkopolskiego, na Pojezierzu Wschodniopomorskim, a pojedyncze w Kotlinie Biebrzańskiej, na Wysoczyźnie Bielskiej w Puszczy Białowieskiej, na Równinie Kozienickiej w Puszczy Kozienickiej i w regionie Bramy Krakowskiej w granicach Krakowa. W Karpatach występuje na terenie Kotliny Orawsko-Nowotarskiej; w przeszłości notowana była także w Beskidzie Wyspowym i w Bieszczadach (Koczur 2008c). Obecnie, w wyniku poszukiwań prowadzonych na Pojezierzu Mazurskim, potwierdzona została tylko w rezerwacie Krutynia Dolna na terenie Mazurskiego Parku Krajobrazowego (Kruszelnicki 2000a, 2008) oraz w rezerwacie Jezioro Drozdowo przy północnej granicy Parku (Łachacz, Olesiński 2000a). Na Pojezierzu Suwalskim została potwierdzona lub odnaleziona na kilku stanowiskach: koło wsi Udryn; we wsi Przejma Wielka;

Summary

In Poland, *Blysmus rufus* occurs in wet salt meadows, both coastal and inland. It is most abundant on the Gdańsk Coast where it grows in plant communities of the class *Asteretea tripolium*, most often in the patches of *Juncetum gerardi*. The plant has disappeared from inland sites. Halophilous vegetation with *B. rufus* should be moderately grazed or mown.

między wsiami Żubronajcie i Królówek; w dolinie rzeki Czarnej między wsiami Boksze Nowe i Rudawka; między wsią Aleksandrowo i jeziorem Żubrowo; przy zachodnim brzegu jeziora Dusajtis (Dafrajtis) koło wsi Żegary; w dolinie ciek Sarnetka na zachód od wsi Sarnetki (Pawlikowski 2008b; Pawlikowski i in. 2012). Na Pojezierzu Wschodniopomorskim (rejon dolnej Wisły) w ostatnich latach już jej nie odnaleziono (L. Rutkowski, mat. npbl.). Jest prawdopodobne, że pojedyncze stanowiska zachowały się na Pojezierzach – Wałęckim i Drawskim w okolicach Mirosławca i Wąlcza oraz w rezerwacie

Torfowisko nad jeziorem Morzysław Mały w Drawskim Parku Krajobrazowym (Jasnowska, Jasnowski 1983). Wełnianka delikatna rośnie także nad Jeziorem Białym koło Augustowa (Tyszkowski 1992), jak również w Biebrzańskim Parku Narodowym w Basenie Południowym (Werpachowski 2000). Sytuacja gatunku na Polesiu Lubelskim nie jest wyjaśniona, gdyż 15 stanowisk podawanych w latach 60. i 70. XX w. (m.in. przy Jeziorze Długim, koło miejscowości Kulczyn, Krowie Bagno) nie było później potwierdzonych (Izdebski, Grądziel 1981; Chmielewski i in. 1991). Na terenie polskich Karpat gatunek wyginął na większości stanowisk. Obecnie odnaleziono go tylko w trzech miejscach w Kotlinie Orawsko-Nowotarskiej: w okolicach torfowisk Baligówka, Puścizna Wielka (stanowisko potwierdzone w 2010 r.) oraz w głębi kompleksu borów koło wsi Chyżne (Koczur 2008c).

Siedliska i fitocenozy

W Polsce wełnianka delikatna występuje głównie na torfowiskach przejściowych o bardzo dobrym uwodnieniu. Rośnie na mszarach torfowcowych i mechowiskach na skrajach nieleśnych torfowisk, w zespole turzycy nitkowatej *Caricetum lasiocarpae*, często w towarzystwie bo-

brka trójlistkowego *Menyanthes trifoliata* i siedmiopalcznika błotnego *Comarum palustre*. Torfowiska tego typu tworzą się często na gytii jeziornej lub na podłożu mineralnym zasobnym w węglan wapnia. W Kotlinie Orawsko-Nowotarskiej występuje na torfowiskach przejściowych i na silnie podtopionych okrajkach torfowisk wysokich (Koczur 2007b).

Morfologia i biologia

Roślina niewielka, przeważnie o wysokości 10–30(50) cm. W przeciwieństwie do innych gatunków wełnianek, nie tworzy skupień, a często pędy występują pojedynczo wyrastając z luźnych i długich rozłogów. Kwitnie w maju, a owocuje najczęściej w pierwszej połowie czerwca. Owocostan jest luźny, przez co sprawia wrażenie bardziej delikatnego niż u innych wełnianek, stąd polska nazwa gatunkowa. Nierzadko jest mylona z wysokotorfowiskowymi „głodowymi” formami *Eriophorum angustifolium*, od której różni się wyraźnie szorstkimi szypułami kłosów. Może rozmnażać się wegetatywnie, tworząc rozłogi.

Charakterystyka populacji

Populacje wełnianki delikatnej na ocalałych stanowiskach w Polsce są liczebnie bardzo małe, składające się przeważnie z kilku do kilkudziesięciu osobników, podczas gdy dawniej liczyły setki i tysiące egzemplarzy. Na wszystkich stanowiskach obserwuje się wyraźny spadek liczebności.

Fot. 278. *Eriophorum gracile* na torfowisku Puścizna Wielka w Kotlinie Orawsko-Nowotarskiej (2010)

Zagrożenie i wskazania ochronne

Gatunek zagrożony w całym zasięgu europejskim. W Polsce podlega ochronie prawnej. *Eriophorum gracile* zajmuje specyficzne siedliska torfowiskowe; jest gatunkiem o bardzo małej tolerancji na wszelkie zmiany stosunków wodnych. Większość populacji wyginęła na skutek odwodnienia torfowisk i postępującej w ślad za tym ekspansji krzewów i drzew oraz konkurencyjnych roślin zielnych. Jedynym względnie skutecznym sposobem zachowania tego gatunku jest ochrona rezerwatu torfowisk wraz z otaczającą strefą ochronną, celem zachowania wysokiego i stabilnego uwodnienia całego ekosystemu.

Jerzy Kruszelnicki i Anna Koczur

Eleocharis parvula (Roemer et Schultes)

Link ex Bluff, Nees et Schauer

Ponikło maleńkie

Synonim: *Heleocharis parvula* (R. et Sch.) Lk.

Rodzina: Cyperaceae – turzycowate

Status

W Polsce gatunek krytycznie zagrożony. W krajach ościennych: krytycznie zagrożony w Niemczech. Umieszczony na europejskiej czerwonej liście roślin naczyniowych.

Rozmieszczenie geograficzne

Gatunek szeroko rozprzestrzeniony na pobrzeżach morskich, choć na rozproszonych stanowiskach. Dość liczne stanowiska leżą nad Morzem Bałtyckim i Północnym, rośnie także na wybrzeżach Atlantyku i nad Morzem Śródziemnym, a nielicznie nad Morzem Czarnym i Kaspijskim. Rzadko notowany na stanowiskach w głębi lądu (Żukowski 1965; Hultén, Fries 1986).

Występowanie w Polsce

Ponikło maleńkie znane jest z 3 stanowisk: na Pobrzeżu Szczecińskim na wschód od Kołobrzegu na północnym brzegu jeziora Resko koło ujścia Starej Regi (Müller 1911; Żukowski 1965) oraz na Pobrzeżu Gdańskim nad Zatoką Pucką we Władysławowie i w rezerwacie Beka (Abromeit i in. 1898–1940; Żukowski 1965).

Siedlisko i fitocenozy

Eleocharis parvula rośnie w słonych zabagnieniach i na wilgotnych piaskach. Nad jeziorem Resko istnieją słabo zasolone siedliska, gdyż w okresie cofki woda morska wlewa się kanałem łączącym jezioro z morzem. Nad Zatoką Pucką stanowiska są okresowo zalewane przez sła-

Summary

Eriophorum gracile is a circumpolar species reaching in Poland the southern limit of its European range. Reported from about 100 localities but recently its presence has been confirmed only in a few sites in N Poland and in the Carpathians (Orawa-Nowy Targ Basin). It is not unlikely that some populations have survived in the Polesie Lubelskie region in the eastern part of the country. In N Poland *E. gracile* grows mostly in transitional bogs, in the association *Caricetum lasiocarpae*. In the Carpathians it occurs also in transitional bogs and in the wetter fragments of raised bogs. Its populations are very small, comprising from a few to some tens of individuals. Most of them have become extinct due to drainage of bogs and the subsequent succession of shrubs and trees, and due to expansion of competitive herbaceous plants. The only relatively effective conservation method is to protect bogs as nature reserves with appropriate buffer zones to ensure the maintenance of the fairly stable, high water table in bogs.

bo zasolone wody Zatoki. Towarzyszą mu: *Puccinellia distans*, *Juncus ranarius*, *Glaux maritima* i *Spergularia salina*.

